

Kárpitkiállítás a Textilmúzeumban

Kutasi Csaba

Október 20-án nyílt meg Maevszka Koncz Borjana bolgár textilművész „Érzéseim” c. kárpitkiállítása az óbudai Textilmúzeumban. A művésznő ugyan először szerepel önálló kiállítással Óbudán, de műveinek egy részét korábban már megnézhetette a múzeum látogató közönsége. 1998 óta állítja ki alkotásait hazánkban és külföldön egyéni és csoportos tárlatokon.

A bolgár művésznő egyes alkotásait a Textilmúzeumban 2008-ban megrendezett „Kötélék” című csoportos kárpitművészeti kiállításon már láthatták az érdeklődők. Ennek során többek között *Pázmány Judittal* és *Csókás Emesével* (korábbi mestereivel), valamint *Baranyi Judit* és *Szabó Verona* kárpitművészekkel állítottak ki. (Az öt művész barátságára utalt a „Kötélék” elnevezés.)

Maevszka Koncz Borjana 1960. június 13-án született Szófiában. A leningrádi Népművelési Főiskolán végzett 1986-ban népművelőként. Művészeti tanulmányait részben Magyarországon folytatta: 1992-től Budai Rajziskolán képezte magát, mestere *Mody Péter* szobrászművész volt. 1997–1999 között a Pályakezdő Fiatalok Esélyalapítványa keretében kárpit- és szőnyegszövő tanulmányokat folytatott Pázmány Judit textiltervező iparművész irányításával, majd textiltervezési területen gyarapította művészeti felkészültségét, amikor is Csókás Emese textiltervező iparművész volt a mestere. 2002–2003-ban Szkopjében először rajz és kárpittervezési, majd papírművészeti tanulmányokat folytatott.

Eddigi önálló kiállításai a budapesti Bolgár Kultúra Házában (1998), 2005-ben a szintén fővárosi Ericsson Galériában, majd a szkopjei Ohridi Nyári Fesztiválon és a Macedón Nemzeti Galériában (Szkopje) voltak.

Az elmúlt tíz évben csoportos tárlatok keretében a Bolgár Kulturális Központban, a bulgáriai és magyarországi bolgár képzőművészek tályai Közép-európai Művésztelepén, az Ericsson Galériában, a már említett 2008. évi textilmúzeumi „Kötélék” című kiállításon, a szófiai Magyar Kulturális Intézetben és a keszthelyi PELSO VII. Országos Kerámia és Gobelin biennálén láthatta alkotásait a közönség.

Maevszka Koncz Borjana kárpitjai a Textilmúzeumban

Az október 20-án megnyitott kiállításon tizenöt szövött kárpit látható, ezek döntően gyapjú és selyem felhasználásával készültek, esetenként fémszállal kom-

binálva. A művek címei: *Kék tenger*, *Ahol a föld és az ég találkozik*, *Korallok a földön* (1. ábra), *Teremtő erő*, *Női erő*, *Vízi liliom*, *Az óceán mélységei*, *Repülés* (2. ábra), *Főnix*, *Vulkán és óceán*, *Virágos óceán* (három gobelinkép), *Lángoló korall*, *Kereszt*. A rendkívül harmonikus színek kombinációval készült művek mérete változó, a kisebb képformátumoktól a nagyfelületű falikárpitok is megtalálhatók.

Maevszka Koncz Borjana kiállított kárpitjai 2011. január 31-ig tekinthetők meg az óbudai Textilmúzeumban (kivéve december 20-tól január 4-ig, amikor zárva lesz a múzeum).

A kárpitok, gobelinek eredete, készítése

A kézműves alkotású kárpitok gyűjtőneve a gobelin elnevezés, amely a művészi igényességgel készített, elsősorban szövött, valamint mesterek által hímzett (varrott) alkotásokat öleli fel. Az elnevezés a párizsi Gobelin fivérek szövött kárpitjaiból ered, a franciák ma is csak a honi királyi műhely leszármazottjainak remekeit nevezik valódi gobelinek. A tradicionális meghatározás annyira él, hogy az azonos technikával készült, más mesterek által készített művészi alkotásokat „csak” falikárpitként emlegetik. Így kerülnek besorolásra a más eredetű francia műalkotások „tapisserie” elnevezéssel, az olasz és spanyol kárpitok „arrazzi” (az Arrasban működő kárpitszövő manufaktúrára utalva) néven. Az olaszok a „tappezeria” vagy „tappeto” megnevezést is alkalmazzák. Magyar nyelven a besztercei szőjegyzékben említik először a díszes szőtteseket kárpit („car poltos”, a falak nyílásait beborító) elnevezéssel (Bethlen István a falakat bevonó kárpitokat „házöltöztetnek” hívta).

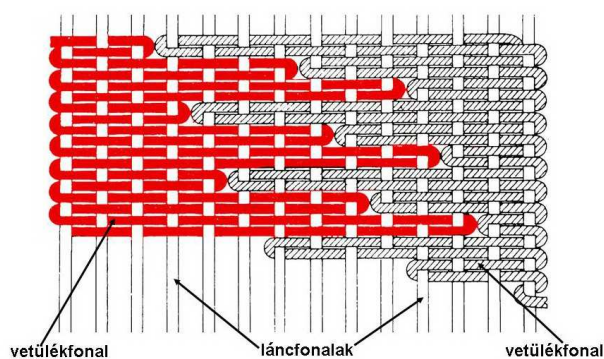
A gobelin Gilles Gobelin XV. századi francia kelmefestő műhelyéből indult ma is hódító útjára. A párizsi kelmefestő mester mellékesen beindította a képszövést. Utódai az egyedi szövési módszer kidolgozásával új

1. ábra

2. ábra

A szövött gobelin szerkezete

3. ábra

korszakot nyitottak a kárpitszövés területén. A Jean és Philibert Gobelin alkotta testvérpár több mint 300 éve alapozta meg a nagyhírű szövő-manufaktúra jövőjét. A későbbi Manufacture Nationale des Gobelins, mint egykori királyi műhely három évszázadon át sok viszontagságon ment keresztül, de ma is működik többedmagával. A napjainkig fennmaradt, most állami támogatással fenntartott francia gobelin-készítő műhelyekben 120 szövőmester tevékenykedik, az öröklött tudást a kortárs művészet szolgálatába állították. A fonalszínezést saját műhelyük végzi. A rendkívül nagyszámú (több mint húszezer) színárnyalatban színezett gyapjú- és selyemfonalak teszik lehetővé a különleges festmény-másolatok életre-hívását.

A francia királyi gobelin műhelyben függőleges szövési sikkal (haute-lisse) működő kárpit-szövőszékekkel dolgoznak (egyres magántulajdonú műhelyekben a vízszintes elrendezésű – basse-lisse – eszközök is használ-

ják). A kárpitszövésre mindig a közösségi munka volt jellemző, egy alkotóközösség szorgos tevékenységével, a résztvevő művészek közreműködésével jött létre a műalkotás. A kárpit tervezője által készített terv általában egy kisebb méretű festmény vagy kifestett tollrajz volt. Ezután a kárpitrajzoló méretre igazította a művet, majd következett kartonon kivitelezve. A későbbiekben monumentális olajfestmények formájában jelentek meg méretarányos képek. Ezek alapján, nagyon aprólékos munkával választják ki az alkalmas színű gyapjúfonalakat, az apróbb részletű ábrázolásokhoz pedig a selymet. A gobelinszövésnél a vetülékfonalat nem vezetik teljesen át teljes szélességben a láncfonalak között (3. ábra). A mintázatnak megfelelően az adott színű vetüléket „több vetésnyi” rövid szakaszon bújtatják át, miközben a szomszédos színek keskeny csíkokban egymásba átnyúlnak. Így alakulnak ki az árnyaltos részek, miután a különböző színek között nem alakul ki éles határvonal. A pompásabb kárpitok szövésénél, a ragyogóbb hatás érdekében arany- és ezüstsálakat is felhasználnak. A műalkotás értékét a felvetett láncfonalak sűrűsége – mint a munka finomságát alapjaiban meghatározó jellemző – nagyban befolyásolja.

A szövött kárpitok mellett a varrott gobelinek is elterjedtek. (A gobelin-varrás vagy -hímzés ugyanazt jelenti, a hímzés megnevezés régebben a finom és apró öltésekkel történő varrást is magában foglalta.) A varrott gobelinek külsőképileg a szövött technikát utánozzák, azonban egy előre elkészített textilanyagon – a kanaván – tűbe fűzött fonalakkal létrehozott öltésekkel alakul ki a mintázat. A leendő mintát színes változatban felvihetik közvetlen erre a hordozó anyagra, de a papírra nyomott, leszámolható mintalap (point papír) használata is elterjedt.